

nesmetano realizovati. Ovim su zanemarene moralne, pravne i političke dimenzije ratnih zločina.

1.3. Kako se novi režim odnosio prema prošlosti: institucije, akteri, politička kultura.

Odnos novog režima prema zatečenim institucijama inicijalno je bio određen prihvatanjem načela ustavnog kontinuiteta. Radi se o strategiji koja je poznata iz komparativnog iskustva prelaza od autoritarnog ka demokratskom režimu. Načelo ustavnog kontinuiteta izražava intenciju da se radikalna demokratska transformacija sprovede u obliku pravne i političke reforme, odnosno u skladu sa pravnim procedurama režima koji se osporava. U jezgru strategije kontinuiteta nalazi se apsolutna vernost načelu vladavine prava: nova zajednica koja hoće da počiva na vladavini prava ne može za svoj prvi čin imati revolucionarno kršenje prava (ma kakvo to staro pravo inače bilo). Bitno je uočiti da se ovde nikako ne radi o zahtevu za zadržavanjem starog ustavno-pravnog i političkog okvira. Njihova promena se upravo pretpostavlja, ali se traži da se ova promena izvede bez kršenja procedura. Zahtevi kontinuiteta izrazito su dinamični: sve pravne i političke elemente starog režima treba ispitati i veoma brzo nakon osvajanja vlasti neophodno je ukloniti sve ono što ne odgovara kriterijumima ustavne demokratske državnosti, te sve ono što je predstavljalo legitimacijski osnov starog režima. Iako se način promene može odrediti kao reformski ili evolutivan, intencija je da domet promene bude revolucionaran, kao delegitimiranje i dekonstrukcija starog režima, što treba da bude neposredno praćeno kreiranjem osnova jednog kvalitetno drugačijeg društva i zajednice.

Ako iz ove perspektive pokušamo da analiziramo status načela kontinuiteta u Srbiji, primetićemo neke čudne stvari. Dok je u svim drugim post-autoritarnim režimima strategija kontinuiteta tumačena i sprovedena kao brza i korenita promena starog ustavnog sistema, Srbija je verovatno jedina tranziciona zemlja u kojoj je zahtev za kontinuitetom dobio oblik odricanja od ustavno-pravnih i institucionalno-političkih promena. Legitimacijske, političke i formalno-pravne posledice ovog nečinjenja bile su izuzetno teške. Ustavni kontinuitet praktično se stabilizovao kao očuvanje ideološkog, političkog i pravnog jezgra starog režima. Ovim nečinjenjem neposredno su bili pogođeni napori usmereni ka demokratizaciji Srbije. Politički akteri koji su se zalagali za reforme bili su primorani da svoje projekte prilagođavaju ograničenjima koje je nametao rudimentarni institucionalni okvir fasadne državnosti. Drugo, reformisti su bili konfrontirani sa teško premostivim legitimacijskim deficitom. Njihov pokušaj da, krećući se unutar ruiniranog ustavnog i političkog sistema, legitimiraju nužnost teških tranzicijskih reformi insistiranjem na viziji 'demokratske i moderne Srbije', nije imao mnogo izgleda na uspeh. Optužbe protiv reformi vlade polazile su od verbalnog prihvatanja nužnosti promena, i bile su verbalno eksplicirane kao neslaganje sa načinom, brzinom i smerom promena. Ipak, pažljiviji posmatrač mogao je uočiti da se ovaj otpor nije zasnivao na artikulisanju alternativnoj strategiji demokratske tranzicije, već na populističkoj ideologiji 'brige za narod', usmerenoj na osvajanje i mobilizaciju vaninstitucionalne podrške. U demokratskoj ustavnoj državi polje dozvoljenih legitimacijskih borbi omeđeno je koordinatama koje postavlja načelno neupitni ustavni okvir. Lišena legitimnog ustavnog sistema, post-oktobarska Srbija bila je poprište ne-pravne i ne-političke borbe za difuznu podršku 'naroda'. U takvoj hobsovske borbi za legitimitet, a u kontekstu određenom dominacijom kolektivističke političke kulture, pokušaj opravdanja reformi kroz liberalni komunikacijski diskurs pretrpeo je poraz od legitimacijske matrice koja se oslanjala na bitne koordinate tribalnog nacionalizma ustanovljene u prethodnom periodu. U ovome se verovatno ogleda jezgro pomenute reformističke zablude premijera Đinđića. Budućnost u Srbiji nije moguća bez prevazilaženja prošlosti. Upravo, put u budućnost vodi kroz uočavanje